

Ключевые слова: педагогическая деятельность, педагогическая культура, профессиональная педагогическая деятельность, педагогическое творчество, педагог дошкольного образования.

Tsybulko L. Work in Structure of Professionally-pedagogical Culture of Future Teacher of Preschool Education

The article is sanctified to the problem of forming of pedagogical culture of future teachers of preschool establishments; an author exposes and analyses the role of work in forming of culture of pedagogical activity as one of major terms of effective and quality educational activity of future teacher of preschool education.

A pedagogical culture organically unites in itself tendencies to humanism, to work and characterized by the developed capacity for the decision of professional tasks. The main criterion of professional culture of teacher is creative on the nature activity. The features of forming of pedagogical culture of future teacher are determined: - by the level of professional preparation; - by the level of socialpedagogical experience; - by individual creative capabilities; - by психофізіологічними features; - by age-old features. A pedagogical culture is difficult socialpedagogical education basis of that is made by pedagogical values. Totality of pedagogical values forms maintenance of pedagogical culture and characterizes the level of pedagogical culture of teacher. Pedagogical values are objective and relatively proof, as formed during development of society and allow to the teacher to correlate the pedagogical activity. In the process of preparation a teacher gradually seizes pedagogical values, and a measure of capture pedagogical values is the index of him personally-professional pedagogical level of culture.

Key words: pedagogical activity, pedagogical culture, professional pedagogical activity, pedagogical work, teacher of preschool education.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Омельченко С. О.

УДК 159.923

Х. А. Шапаренко

**ОСОБИСТІСНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО
ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Сучасне оновлення соціально-економічного життя суспільства, зміна духовних, національних пріоритетів призвели до трансформації соціального замовлення у системі освіти. Основною метою освітнього процесу, згідно з Національною доктриною розвитку освіти України у

XXI столітті, є створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства; сприяння консолідації української нації, інтеграції України в європейський і світовий простір як конкурентоспроможної і процвітаючої держави. Сьогодні на ринку освітніх послуг усе більш затребуваним стає емоційно-стійкий, висококваліфікований фахівець, що має здатність до творчості, рефлексії своєї діяльності, для якого характерна готовність до безперервного самовдосконалення. Саме такий педагог зможе забезпечити оптимальний розвиток дитини у дошкільному навчальному закладі, студента у вищому навчальному закладі і відповідно матиме більше можливостей і перспектив на ринку праці. Орієнтованість освіти на посилення особистісного аспекту в професійній підготовці майбутніх педагогів вимагає оновлення положень, програм, що лежать в основі професійної підготовки майбутнього педагога, обумовлює необхідність створення умов для актуалізації його потенційних ресурсів, особистісного і професійного самовдосконалення.

Тенденції розвитку вищої школи, аналіз теоретичних напрацювань учених і власного досвіду викладацької діяльності дозволили виявити суперечності стосовно досліджуваної проблеми:

- між усвідомленням необхідності створення у вищому педагогічному навчальному закладі умов для самовдосконалення особистості майбутнього педагога у процесі виховної роботи і недостатньою розробленістю педагогічного забезпечення цього процесу;
- між потребою в модернізації структури виховної діяльності ВНЗ і переважанням традиційних методів освіти і виховання майбутніх педагогів;
- між вимогами сьогодення до фахівця у сфері освіти з одного боку і недостатнім ступенем готовності майбутніх педагогів до самовдосконалення, з іншого.

Тому перед вищими педагогічними навчальними закладами нині стоїть надзвичайно відповідальне завдання: виховати педагога – вихователя, викладача коледжу, університету, який є носієм і передавачем загальнолюдських цінностей молодому поколінню.

Отже, **метою статті** є аналіз процесу особистісного самовдосконалення майбутнього педагога дошкільної освіти.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблемі формування та розвитку окремих якостей педагога завжди приділялась належна увага, зокрема таким її аспектам як: ролі самовиховання у вдосконаленні особистості (Г. Балл, І. Бех, С. Єлканов, Г. Коджаспірова, О. Мудрик, С. Подмазін, В. Рибалка, Л. Рувинський, Л. Сущенко та ін.); проблемі особистісного зростання, саморозвитку і самовдосконалення (К. Абульханова-Славська, Н. Битянова, Б. Братусь, С. Братченко, Л. Кулікова, К. Левитан, Л. Рибалко та ін.); психолого-педагогічним

основам формування особистості педагога (І. Зязюн, В. Козленко, Г. Костюк, Н. Кузьміна, В. Моляко, Я. Пономарьов, Л. Савенкова, С. Сисоєва); дослідженню шляхів формування та розвитку особистості педагога (В. Кан-Калік, О. Киричук, Н. Кичук, М. Поташник, Т. Сущенко, Л. Хоміч); вивченню розвитку процесів самості (самовизначення, самоактуалізація, самовдосконалення, саморегуляція, саморозвиток) у професійній діяльності (О. Андрієнко, Г. Балл, Г. Бурма, І. Демічева, Ю. Долінська, О. Ларіна, Н. Литовченко, С. Малазонія, В. Чайка, І. Шаршов, Т. Шестакова та інші).

Важливими для дослідження виявились ідеї відомих вітчизняних і зарубіжних психологів-гуманістів А. Адлера, Г. Балла, А. Маслоу, Г. Олпорта, К. Роджерса, В. Франкла, Е. Фромма, К. Хорні, К. Юнга щодо сутності самоактуалізації особистості.

Сучасна ідея особистісного вдосконалення педагога віднайшла своє концептуально-правове відображення в Законі України «Про вищу освіту» та низці довгострокових програмних документів: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Стратегії реформування освіти в Україні / Рекомендації до освітньо-виховної політики (2013р.); Державній програмі «Патріотичне виховання громадян України» (2006р.); Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»); Концепції національно-патріотичного виховання молоді.

У вищезазначених документах ідеться про нероздільність навчання і виховання, що полягає в їх органічному поєднанні, підпорядкуванні змісту навчання і виховання формуванню цілісної та всебічно розвиненої особистості та необхідність створення умов для задоволення освітніх та професійних потреб і надання можливостей кожному громадянину України постійно вдосконалювати свою освіту, підвищувати професійний рівень.

Чисельні дослідження (Н. Кузьміна, Г. Ларіонова, С. Пятібратова, Г. Селевко та ін.) свідчать про те, що самовдосконалення це складний багатетапний процес і в той же час здатність людини цілеспрямовано саморозвиватися, самовиховуватись, самоосвічуватись.

У межах філософського підходу самовдосконалення розглядається як процес руху на основі внутрішніх прагнень індивіда до вищих рівнів особистісного розвитку, в основі якого лежать ціннісні орієнтації та ідеали. Сутнісними ознаками самовдосконалення виступають моральність як його провідний аспект, ціннісно-гуманний характер, спрямованість на цілісність особистості, емпіричні прояви в основних сферах діяльності, відкритість, безкінечність та безперервність [6, с. 713].

Із точки зору психології (В. Синявський), самовдосконалення – це усвідомлена і безперервна робота над собою, процес свідомого розвитку особистості у всій багатогранності свого «Я», спрямована на здолаття почуття незадоволення собою / своїми фізичними, інтелектуальними, професійними та іншими можливостями [3, с. 264].

Цей процес, спираючись на особисту рефлексію, активний і свідомий пошук власних резервів, передбачає поліпшення набутих навичок, якостей і задатків, яке відповідає життєвим цілям людини.

В якості бази для самовдосконалення особистості психологія розглядає функцію адаптивності вищої нервової діяльності під умови, у яких живе й розвивається людина, а також її здатність до самооцінки. Мотиви прагнення до ідеалу можуть бути різними. Сюди відносяться любов, професійний і матеріальний стимули, інтереси, а також ідеї та переконання [3, с. 264].

Самовдосконалення можливе тільки на основі розвитку духовних сил людини, моральної свідомості і через цілеспрямовану діяльність [1, с. 684].

Головною метою самовдосконалення є розвиток самості. Як зазначав К. Юнг, самість є нашою життєвою метою, тому що вона є завершеним виразом ... комбінації, яку ми називаємо індивідуальністю [4].

Розвиток процесів самості людини активно відбувається у професійній підготовці. Основною ідеєю теорії і методики професійної освіти є створення умов для розкриття і розвитку внутрішнього потенціалу кожного майбутнього фахівця, формування його позитивної «Я»-концепції в процесі опанування основ професійної діяльності. Переведення резервного потенціалу зі стану потенційного до актуального, набуття особистісно-професійної зрілості, формування професіоналізму, стимулювання досягнення акме є орієнтирами докорінних змін професійної підготовки майбутніх фахівців у сучасній вищій школі [5, с. 4].

Самовдосконалення особистості майбутнього педагога дошкільної освіти в освітньому просторі ВНЗ – це активний творчий процес вивчення суб'єктом самого себе, своїх здібностей, можливостей (самопізнання), свідомої зміни своїх особистісних і професійно значущих якостей (самовиховання), посилення стійкої мотивації особистісного розвитку, пізнавальної активності в опануванні професійної компетентності (самоосвіта) відповідно до вимог майбутньої професії і на основі особистої програми розвитку.

Як зазначає Л. Рибалко, якість самовдосконалення майбутнього педагога залежить від здійснення зворотного зв'язку, який відбувається в процесах самомоніторингу, самокоригування, саморегуляції, самоконтролю, самооцінювання [5, с. 94].

Самомоніторинг дозволяє ефективно регулювати психоемоційний стан. Вивчення способів презентації себе в соціальних ситуаціях і регулювання поведінки з метою справити бажане враження.

Самомоніторинг тісно пов'язаний із поняттям «рефлексія» і передбачає уміння бачити себе і свої дії з боку, оцінювати, як на ці дії реагують інші і, відповідно, регулювати свої вчинки згідно із ситуацією. [2, с. 127].

На відміну від моніторингу якості професійно-педагогічної освіти майбутнього педагога, самомоніторинг спрямовується на постійне спостереження за власними процесами самовдосконалення, результатами самореалізації, оцінку й прогнозування способів максимального саморозкриття внутрішнього потенціалу. Завданнями самомоніторингу майбутнього педагога дошкільної освіти є відстеження можливостей, умов, перспектив розвитку і формування його професіоналізму, а також прогнозування способів отримання певної допомоги від педагогічного колективу [5, с. 95].

Самокорекція передбачає свідому і цілеспрямовану діяльність педагога щодо здолання і усунення недоліків власної поведінки та негативних якостей.

Саморегуляція особистості педагога передбачає управління власним фізичним і психічним станом і вчинками. Це спосіб зниження стомлюваності, напруги, зняття хвилювань, зміни мотивів діяльності, підвищення стійкості до стресу, здолання нерішучості і страху. За допомогою саморегуляції можна приводити себе у відповідний стан, коли здібності розуму перетворюються на стан душі, і людина сама може виконати свої власні ради [1, с. 684].

Саморегуляцію майбутнього педагога дошкільної освіти необхідно розглядати як свідоме управління зовнішньою і внутрішньою активністю, діяльність з метою розвитку внутрішнього потенціалу, здобуття системи знань і вмінь аутопсихології. Професія педагога потребує опанування майбутнім фахівцем різних способів саморегуляції психічних станів, які підвищують працездатність, можливість самовдосконалюватися, рухатися до акме.

За допомогою самоконтролю педагог має змогу управляти власною поведінкою в умовах суперечливого впливу соціального оточення або власних біологічних механізмів, зокрема при схильності до нав'язливих потягів, схильності імпульсивним поривам і залежності від зовнішніх впливів. Його вплив на особистісно зростання майбутнього педагога полягає в порівнянні власних можливостей із певними нормами професійної діяльності, аналізі можливостей щодо набуття рівня професіоналізму, опануванні стандартів поведінки, діяльності, ставлень, які характеризують педагогічну діяльність, виборі еталонів самореалізації в педагогічній діяльності, прийнятті відповідних рішень щодо корекції, яка підсилить і особистісне і професійне зростання.

Погоджуємось із А. Рахімовим, який на основі аналізу законів діалектики дійшов висновку, що людина не може зробити себе досконалою. «Гармонійно розвинена особистість обов'язково передбачає наявність іншої, яка буде її розвивати, вдосконалювати, формувати» [4, с. 17]. А та людина, яка творить іншу, повинна бути також досконалою. Отже, майбутній педагог, по-перше, потребує допомоги в набутті навичок самовдосконалення, а, по-друге, сам повинен бути «джерелом досконалості своїх учнів».

Основними напрямками самовдосконалення майбутніх педагогів дошкільної освіти під час навчання у ВНЗ є такі: духовно-моральний розвиток особистості; вдосконалення професійне значущих якостей, знань, умінь і навичок; розвиток загальної, правової і педагогічної культури, естетичних і фізичних якостей; розвиток навичок самостійної роботи над собою, здатності до постійного самовдосконалення, стійкої мотивації самоформування особистості; вироблення умінь управляти своєю поведінкою, потребами і почуттями, опанування методів і прийомів емоційно-вольової саморегуляції.

Педагогічне забезпечення самовдосконалення особистості майбутнього педагога дошкільної освіти передбачає створення і практичну реалізацію комплексу педагогічних чинників і умов, спрямованих на активізацію внутрішніх детермінантів особистісного і професійного зростання.

Найбільш ефективно педагогічне забезпечення самовдосконалення особистості майбутнього педагога дошкільної освіти здійснюється при дотриманні наступних умов: посиленні ролі позанавчальної діяльності в професійній підготовці студентів педагогічного ВНЗ із акцентом на їх самовдосконалення; здійсненні студентами систематичної креативної і рефлексивної діяльності, при якій майбутній педагог свідомо ставить цілі самовдосконалення і творчо їх досягає; забезпечення професійно-педагогічної спрямованості діяльності студентів.

Підбиваючи **підсумки** дослідження можна відзначити, що процес особистісного самовдосконалення майбутнього педагога дошкільної освіти під час підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі має задовольнити наступні потреби суспільства у висококваліфікованому професіоналу, здатному до постійного самовдосконалення; станом практики педагогічної освіти, в основному орієнтованої на професійну підготовку майбутніх фахівців і недостатньо акцентуючої увагу на формування у них потреби в самовдосконаленні; значущістю використання усього потенціалу позанавчальної виховної діяльності у ВНЗ з метою активізації самовдосконалення особистості майбутнього педагога.

Список використаної літератури

- 1. Безрукова В. С.** Основи духовної культури (енциклопедичний словник педагога) / В. С. Безрукова. – Єкатеринбург, 2000. – 937 с.
- 2. Матьяш О. И.,** Погольша В. М. [и др.]. Межличностная коммуникация: теория и жизнь / О. И. Матьяш, В. М. Погольша. – СПб. : Речь, 2011. – 234 с.
- 3. Психологічний** словник / Авт.-уклад. В. В. Сиявський, О. П. Сергєєнкова ; За ред. Н. А. Побірченко. – К. : Науковий світ, 2007. – 274 с.
- 4. Рахимов А. З.** Проблемы разработки и модернизации системы обучения / А. З. Рахимов // Акмеология и психодидактика высшей и средней школы. – Уфа, 2000. – С. 17.
- 5. Рибалко Л. С.** Акмеологічні засади професійно-педагогічної

самореалізації майбутнього вчителя : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Л. С. Рибалко. – Х., 2008. – 634 с. 6. Яблонська Т. М. Психолого-педагогічні умови активізації самовдосконалення особистості / Т. М. Яблонська // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агенство», 2015. – Том X. – Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – Вип. 27. – 774с.

Шапаренко Х. А. Особистісне самовдосконалення майбутнього педагога дошкільної освіти

У статті проаналізовано сутність феномену самовдосконалення особистості майбутнього педагога дошкільної освіти. Проаналізовано складові процесу самовдосконалення. Доведено, що головною метою самовдосконалення є розвиток самості. Визначено, що самовдосконалення майбутнього педагога залежить від здійснення зворотного зв'язку, який відбувається в процесах самомоніторингу, самокоригування, саморегуляції, самоконтролю, самооцінювання. Обґрунтовано основні напрями самовдосконалення майбутніх педагогів дошкільної освіти під час навчання у ВНЗ.

Ключові слова: самовдосконалення, педагог дошкільної освіти, самовиховання, саморозвиток, самоосвіта, самопізнання.

Шапаренко К. А. Личностное самосовершенствование будущего педагога дошкольного образования

В статье проанализирована сущность феномена самосовершенствования личности будущего педагога дошкольного образования. Проанализированы составляющие процесса самосовершенствования. Доказано, что главной целью самосовершенствования является развитие самости. Определено, что самосовершенствование будущего педагога зависит от осуществления обратной связи, которая происходит в процессах самомониторинга, самокорректировки, саморегуляции, самоконтроля, самооценивания. Обоснованы основные направления самосовершенствования будущих педагогов дошкольного образования во время учебы в ВУЗЕ.

Ключевые слова: самосовершенствование, педагог дошкольного образования, самовоспитание, саморазвитие, самообразование, самопознание.

Shaparenko H. Personality Self-perfection of Future Teacher of Preschool Education

In the article was analyzed essence of the phenomenon of self-identity of future teachers of preschool education from a philosophical, psychological and pedagogical point of view. Self identity of future teachers of preschool education in the educational space of universities is characterized as an active creative process of studying the subject himself, his abilities and capabilities

(self) conscious changes in their personal and professionally significant qualities (self) strengthening sustainable motivation personal development, cognitive activity in learning competence (self) according to the future profession and on the basis of a personal development program. It was analyzed components of the process of self-improvement. It was determined that the main purpose of self-improvement is the development of self. It was determined that the future teacher self realization depends on the feedback that occurs in the process of self-monitoring, self-adjustability, self-control, self-assessment.

It was grounded of the main areas of self-improvement of future teachers of preschool education while studying at university, spiritual and moral development of the individual; significant improvement of professional skills, knowledge and skills; the development of a common, legal and pedagogical culture, aesthetic and physical qualities; development of skills of independent work on yourself, the capacity for continuous self-improvement, self-forming stable motivation of the individual; developed skills to manage their behavior, needs and feelings, mastering methods and techniques of emotional and volitional self-regulation.

Key words: self-perfection, teacher of preschool education, self-education, self-development, self-knowledge, self-cognition.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 342.46

І. М. Шевченко

МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сьогоднішньому етапі розбудови держави вивчати те, що пов'язане з рідним краєм, стає ціннісною, етичною й логічною необхідністю. Як справедливо зазначає Я. Голобородько, «мала батьківщина назавжди входить у свідомість, почуття, емоції особистості першим досвідом пізнання життя, першими емоційними та розумовими відкриттями, своєю особливою природною аурою. Це першосвіт, який несе початкове інформаційне навантаження про навколишні реалії та реальність, від якого й залежать подальші віхи в розвитку особистості – психологічному, духовному, життєвому» [1, с. 24].

Сучасна філософія освіти першочерговим завданням розвитку дітей визначила виховання мовної особистості, тобто такої, яку характеризує достатній рівень мовленнєво-комунікативної компетентності, яка вільно і творчо застосовує мову в різних ситуаціях життєдіяльності, адже саме